

118 P.23.452

INSTRUKCJA

DLA

PEŁNOMOCNIKÓW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
DO PODPISYWANIA UMÓW Z PAŃSTWAMI OBCYMI

WARSZAWA — 1937.

P. 23.452

dubl. do 130578
34308

15. IV. 82

Wp

INSTRUKCJA

DLA

PEŁNOMOCNIKÓW RZECZYSPOLITEJ POLSKIEJ
DO PODPISYWANIA UMÓW Z PAŃSTWAMI OBCYMI

WARSZAWA — 1937.

160656

Drukarnia Państwowa nr 86920.

D-13/84

INSTRUKCJA DLA PEŁNOMOCNIKÓW RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ DO PODPISYWANIA UMÓW Z PAŃSTWAMI OBCYMI.

W związku z wejściem w życie Ustawy Konstytucyjnej z dnia 23 kwietnia 1935 r. oraz w celu uniknięcia błędów przy układaniu i podpisywaniu umów międzypaństwowych, zarządzam:

Pełnomocnictwa do podpisywania umów międzynarodowych.

1. (1) W myśl artykułu 12, punkt g, Konstytucji R. P., który stanowi, że „Prezydent Rzeczypospolitej zawiera i ratyfikuje umowy z innymi państwami”, pełnomocnik Rządu, wyznaczony do rokowań i podpisania umowy międzypaństwowej, musi posiadać odpowiednie pełnomocnictwo, wystawione na jego imię i podpisane przez Prezydenta Rzeczypospolitej, za kontrasygnaturą Prezesa Rady Ministrów i Ministra Spraw Zagranicznych.

(2) Pełnomocnictwo wydane jest intuitu personae i nie ulega subdelegacji.

(3) Zredagowanie i uzyskanie pełnomocnictwa należy do kompetencji Wydziału Prawnego M. S. Z.

Odnośny urząd państwowy, proponujący swego przedstawiciela na pełnomocnika, powinien się zwrócić z odpowiednim wnioskiem do Wydziału Prawnego, podając, z jakim państwem ma być zawarta umowa, jej krótką nazwę, imię, nazwisko i stanowisko służbowe pełnomocnika.

Jest bezwzględnie konieczne, aby wnioski te nadchodziły do Wydziału Prawnego przynajmniej na 8 — 10 dni przed datą podpisania danej umowy lub podjęcia rokowań, ponieważ uzyskanie potrzebnych na pełnomocnictwie kontrasygnatur i podpisu Prezydenta Rzplitej najczęściej tyle czasu zabiera.

(4) Do podpisania porozumień międzynarodowych, zawieranych między analogicznymi urzędami polskimi i obcymi (np. dyrekcjami kolejowymi, pocztowymi, i t. p.), w celu uregulowania mniej ważnych kwestyj natury administracyjnej, — nie jest wymagane pełnomocnictwo Prezydenta Rzplitej, lecz tylko upoważnienie Ministra Spraw Zagranicznych, wydane na wniosek odnośnego ministra resortowego.

Porozumienia międzyresortowe nie podlegają ratyfikacji, lecz są zatwierdzane tylko przez odnośnego Ministra i ewentualnie publikowane w Dzienniku Urzędowym zainteresowanego bezpośrednio Ministerstwa.

Język, w jakim umowy są sporządzane.

2. (1) Polska zawiera zasadniczo umowy w języku francuskim.

(2) Gdyby jednak przy umowach dwustronnych Strona druga domagała się sporządzenia umowy w jej języku ojczystym, to zgodzić się można na to tylko pod tym warunkiem, że będzie sporządzony równocześnie drugi tekst w języku polskim, który nie będzie tłumaczeniem z języka obcego, lecz obydwa teksty będą jednakowo miarodajne. Powinno to być zaznaczone w ostatnim z końcowych postanowień umowy.

(3) Przy umowach wielostronnych oryginały sporządzane są przeważnie w językach francuskim i angielskim, rzadziej natomiast trafiają się wypadki wprowadzania i innych jeszcze języków, gdyż ze względów interpretacyjnych należy uważać to za nie pożądane.

Sporządzanie oryginałów umowy.

3. (1) Przy umowach dwustronnych, po uzgodnieniu z kontrahentem postanowień merytorycznych, należy przesłać pro-

jekt do wglądu Wydziałowi Prawnemu M. S. Z. w celu wprowadzenia, o ileby zachodziła potrzeba, poprawek formalno-prawnych i stylistycznych.

(2) Po sprawdzeniu tekstu projektu następuje sporządzenie oryginałów umowy, przeznaczonych do podpisania przez pełnomocników.

Oryginały przygotowuje zwykle ta Strona, na której terytorium dochodzi do podpisania umowy.

(3) Oryginałów bywa tylko dwa, po jednym dla każdej ze Stron; dokumenty te powinny być sporządzone pod osobistą kontrolą pełnomocnika bardzo starannie, ręcznie, pismem maszynowym lub drukiem, na trwałym papierze, bez najmniejszych błędów lub poprawek w tekście; zakończenie tekstu należy umieścić, o ile można, na nowej stronie, mając na względzie, aby pod podpisami pełnomocników pozostawało jeszcze pół strony wolnej.

(4) W tych miejscach tekstu oryginału, przeznaczonego dla Rządu Polskiego, gdzie są wzmianki o Polsce, Prezydencie Rzplitej, Rządzie Polskim, Stronie polskiej, winny one być umieszczone na pierwszym miejscu; także wzmianki, dotyczące kontrahenta — na drugim. Jest to t. zw. reguła alternatu.

O ile oryginał, przeznaczony dla Polski, ma być sporządzony w dwóch językach, to każdy z tekstów powinien być zasadniczo przygotowany na oddzielnych arkuszach z zachowaniem reguły alternatu w stosunku do Polski, przy czym należy uważać, aby teksty te jaknajściślej odpowiadały jeden drugiemu.

Reguła alternatu nie ma zastosowania przy umowach wielostronnych, ponieważ pełnomocnicy umawiających się stron wymienieni są zarówno we wstępie do umowy, jak i w podpisach, według kolejności liter alfabetu francuskiego.

(5) Przed podpisaniem, pełnomocnicy powinni wspólnie sprawdzić odnośne oryginały. Wprowadzanie jakichkolwiek zmian lub poprawek po podpisaniu umowy, a tym bardziej po jej ratyfikacji nastęrcza trudności prawne. Wszelkie bowiem nawet drobne poprawki, poza ortograficznymi, nie mówiąc już o takich, jak dodanie brakującego wyrazu lub zdania, skreślenie wyrazu, zastąpienie jednego wyrazu przez drugi, zmiana

cyfr i t. p. wymagają nowego porozumienia się z drugą Stroną, następnie — ujęcie tego porozumienia w formę specjalnego protokołu i poddania go ratyfikacji w tymże trybie, co samej umowy; drugi kontrahent nie zawsze wyraża swą zgodę co do sposobu, w jaki błędy mają być sprostowane, wobec czego postępowanie ratyfikacyjne, a tym samym wejście w życie umowy, może ulec zwłoce.

(6) Po sporządzeniu tekstów oryginału — w razie, jeśli składa się on więcej niż z jednego arkusza — należy oryginał przeznaczony dla Polski przesnuować wstążką o barwach państwowych kontrahenta i końce tej wstążki umieścić pod pieczęcią lakową M. S. Z., względnie placówki dyplomatycznej kontrahenta, natomiast oryginał przeznaczony dla kontrahenta powinien być przesnuowany wstążką o barwach polskich i końce jej umieszczone pod lakową pieczęcią M. S. Z., względnie placówki dyplomatycznej R. P.

(7) Przy umowach wielostronnych, oryginał umowy sporządzany bywa tylko w jednym egzemplarzu, składanym zwykle w archiwach rządu tego państwa, który organizował międzynarodową konferencję, na której podpisano daną umowę wielostronną, względnie w archiwach Sekretariatu Ligi Narodów, o ile umowa zawarta jest pod jej auspicjami. Staraniem rządu tego państwa (nazywanego depozytariuszem danej umowy), względnie Sekretariatu Ligi Narodów, każdy z rządów państw sygnatariuszy otrzymuje uwierzytelnioną za zgodność kopię tekstu umowy; kopia ta posiada znaczenie oryginału.

Podpisanie umowy.

4. (1) Na oryginale, przeznaczonym dla Strony polskiej pełnomocnik polski kładzie swój podpis bezpośrednio pod tekstem umowy bliżej lewego brzegu tej strony oryginału, na której kończy się ten tekst; jest to t. zw. prawica heraldyczna; pełnomocnik obcy kładzie swój podpis na tym samym poziomie co i pełnomocnik polski, lecz bliżej prawego brzegu wspomnianej strony (lewica heraldyczna).

(2) Imię pełnomocnika polskiego powinno być podane w podpisie w brzmieniu polskim.

(3) Przy podpisach powinny być wyciśnięte pieczęcie monogramowe lub herbowe pełnomocników.

(4) W oryginałach o podwójnym tekście, pełnomocnicy Stron ewentualnie mogą ograniczyć się do podpisania tylko swych odnośnych tekstów.

(5) O ile pełnomocnik polski podpisuje umowę wielostronną również i za Wolne Miasto Gdańsk, wówczas składa na oryginale umowy jeden podpis za Polskę i jeden podpis za Gdańsk.

Tytuł względnie nazwa umowy.

5. (1) Przy sporządzaniu projektu umowy należy ustalić (w porozumieniu z kontrahentem) należytą jej nazwę, z oznaczeniem między jakimi państwami jest zawierana i podać w skróceniu jej przedmiot. Stanowi to tytuł umowy, który później, po ratyfikacji, figurować będzie we wszystkich tekstach i wydawnictwach urzędowych.

(2) Umowy międzypaństwowe dwustronne i wielostronne noszą rozmaite nazwy: traktaty (traités), paktów (pactes), konwencje (conventions), układy (accords), porozumienia (arrangements), prowizoryczne układy (modus vivendi), deklaracje (déclarations), protokoły (protocoles), układy dodatkowe (avenants), wymiany not (échanges de notes).

a) Nazwa „traktatów” lub „paktów” nadawana jest, zgodnie z przyjętym zwyczajem i zależnie od doniosłości przedmiotu umowy, przeważnie umowom pierwszorzędnej wagi dla Państwa, a więc: umowom o zawarciu pokoju, przyjaźni, sojuszu, nieagresji, koncyliacyjno-arbitrażowym, ekstradycyjnym i t. d.

b) Nazwa „konwencji” — nadawana jest najczęściej umowom zbiorowym i umowom handlowym dwustronnym. Poza tym, ta nazwa jak i nazwa „układu”, stosowana jest do wielkiej liczby najrozmaitszych umów, regulujących stosunki gospodarcze, administracyjne i t. p.

c) Nazwa „protokół” lub „porozumienie” może być nadawana porozumieniom międzyresortowym. Poza tym, nazwa „protokół” stosowana bywa:

aa) przy porozumieniach dodatkowych, umieszczanych czasem poza umowami głównymi, jako ich części integralne („protocole final”, „protocole additionnel”, „protocole de signature”), dotyczące uregulowania pewnych szczególnych spraw, których, z tych czy innych powodów, nie dało się umieścić w umowach głównych;

bb) dla oznaczenia porozumień, podających autentyczną interpretację innej umowy lub jej odnośnego postanowienia („protocole d'interprétation”);

cc) dla oznaczenia porozumień, zmieniających pewne postanowienia umowy („protocole portant modification de”), wreszcie

dd) dla oznaczenia porozumień, na mocy których Strony dokonywują sprostowania błędów w oryginałach umowy („protocole de rectification”).

Protokóły, o których mowa pod bb), cc) i dd) sporządzane są zwykle, gdy ratyfikacja umów głównych już nastąpiła i wobec tego podlegają również ratyfikacji w tym samym trybie co i odnośne umowy.

d) Nazwa „układu dodatkowego” (avenant) stosowana jest do samodzielnych układów zawieranych w uzupełnieniu lub dla zmiany umów przeważnie handlowych, już obowiązujących.

e) Stosunkowo często spotykaną formą umowy dwustronnej jest wymiana not, uważana nieraz za dogodniejszą ze względów praktycznych, jako nie wymagająca osobistego spotkania się pełnomocników dla podpisania umowy. Umowy zawierane w tej formie należą zazwyczaj do porozumień mniejszej wagi, o charakterze przeważnie gospodarczym.

Należy mieć na względzie, że porozumienia te są takimi samymi umowami międzynarodowymi, jak konwencje, traktaty, protokóły i t. d., nie wymagają jednak dla ich podpisania pełnomocnictwa Prezydenta Rzplitej, lecz podlegają ratyfikacji.

Nota jednej Strony winna zawierać w formie propozycji postanowienia porozumienia, o które Strony prowadziły już rokowania, oraz gotowość zaciągnięcia zobowiązania, nota zaś drugiej Strony — wyrażenie zgody na przyjęcie tej propozycji, która musi być powtórzona in extenso. Dopiero z chwilą

wyrażenia tej zgody należy uważać uzgodnienie woli obydwóch Stron za osiągnięte i porozumienie za sfinalizowane.

Obydwie noty powinny być traktowane zawsze łącznie i nosić, o ile możliwości, jedną i tę samą datę (wzór załącznik Nr 1).

Wstęp (préambule) umowy.

6. (1) Wstęp umowy składa się z kilku części natury formalnej, mających doniosłe znaczenie przy interpretacji umowy, żadne bowiem z postanowień umowy nie może być w sprzeczności ze wstępem.

(2) Części te umieszczane bywają zwykle w kolejności podanej niżej i są następujące:

a) wyszczególnienie Stron umawiających się (albo ich organów), zawierających umowę (przy umowach dwustronnych: np. „La République de Pologne d'une part et le Royaume de Danemark d'autre part”, albo — „Le Président de la République de Pologne et Sa Majesté la Reine des Pays-Bas”, bądź też — „Le Gouvernement de la République de Pologne et le Gouvernement de la République Française”); w umowach wielostronnych Strony wymieniane są zawsze w kolejności liter alfabetu francuskiego;

b) arena — to znaczy cel, który miały Strony na względzie przy zawieraniu umowy; wyrażany on bywa np. słowami „animés d'un égal désir de régler les relations ferroviaires albo (inne) entre.....”, albo „désirant.....”, considérant que.....”;

W pewnych przypadkach arena może zawierać bardziej szczegółową motywację powodów zawarcia umowy; ma to szczególne znaczenie przy interpretacji umów;

c) zgoda na zawarcie umowy wyrażana bywa słowami „ont résolu de conclure une convention à cet effet”;

d) mianowanie pełnomocników wyraża się słowami: „et ont nommé pour leurs Plénipotentiaires respectifs, à savoir”;

e) komparycja, t.j. wymienienie nazwisk i tytułów pełnomocników oraz ich mocodawców;

f) wzmianka o okazaniu i sprawdzeniu pełnomocnictw — „lesquels, après avoir produit” albo „après s'être communiqué leurs pleins pouvoirs respectifs trouvés en bonne et due forme”;

g) wzmianka o uzgodnieniu tekstu umowy — „sont convenus des dispositions suivantes”.

Postanowienia materialne umowy t. zw. dyspozycja.

7. (1) Co do meritum umowy zachodzi bezwzględna konieczność uprzedniego i wyczerpującego uzgodnienia projektu umowy z ustawodawstwem wewnętrznym polskim i dlatego musi być dokonana przed podpisaniem umowy konsultacja z tymi wszystkimi urzędami, które dana umowa może interesować, lub które będą powołane następnie, według kompetencji, do wykonywania jej postanowień.

(2) Przy układaniu części materialnych umowy, pełnomocnicy nie mogą przekroczyć zakresu danych im instrukcyj, o ile nie zostaną do tego upoważnieni dodatkowo.

(3) Należy dążyć do tego, aby w umowie wyczerpany był całkowicie jej przedmiot, unikać zatem należy, w miarę możliwości, sporządzania dodatkowych części umowy, jako to: protokółów dodatkowych, końcowych, protokółów podpisania, protokółów ostatniego posiedzenia, dodatkowych not, etc.

Postanowienia końcowe umowy.

8. (1) Postanowienia końcowe (dispositions finales) są to postanowienia natury formalno-prawnej, które każda umowa powinna z reguły zawierać; brak tych postanowień lub ich błędna redakcja może utrudnić, a czasem uniemożliwić, wprowadzenie umowy w życie.

(2) Postanowienia te powinny przewidywać ratyfikację umowy, miejsce wymiany, względnie złożenia dokumentu ratyfikacyjnego, wejście w życie umowy, ewentualnie czas jej trwania, sposób przedłużenia i sposób wypowiedzenia (o ile uznane to zostanie za potrzebne), ilość oryginałów, okre-

ślenie miarodajności języka względnie języków, w jakich umowa jest sporządzona, datę i miejsce podpisania.

(3) Przy umowach dwustronnych podpisanie umowy ma miejsce na terytorium jednego państwa, a wymiana dokumentów ratyfikacyjnych, zgodnie z istniejącym zwyczajem, następuje w stolicy drugiego państwa umawiającego się; jednak miejsce wymiany powinno być zawsze w umowie przewidziane.

Formuła typowa dla tych postanowień jest następująca: „La présente Convention (Accord, Arrangement) sera ratifiée et les instruments de ratification en seront échangés à..... dans le plus bref délai possible”, albo „aussitôt que faire se pourra”. „Elle entrera en vigueur le 30-me jour après la date de l'échange des instruments de ratification.

La présente Convention est conclue pour la durée de..... mois (ans), à partir de la date de son entrée en vigueur. Si la Convention n'est pas dénoncée par une des Hautes Parties Contractantes avec un préavis de..... mois (ans) avant l'expiration dudit délai de..... mois (ans), elle sera considérée comme prolongée par tacite reconduction pour une nouvelle période de..... mois (ans), et ainsi de suite”.

Dopuszczalne mogą być, oczywiście, pewne warianty w tej formule, zwłaszcza w jej ustępie drugim, zależnie od okoliczności i woli Stron.

(4) Przed podpisami Pełnomocników winny być umieszczone słowa: „En foi de quoi, les Plénipotentiaires susmentionnés ont signé la présente Convention et y ont apposé leurs cachets. Fait à....., en double exemplaire, en français, le .....(data). O ile umowa sporządzona jest po polsku i w innym jeszcze języku — formułka końcowa winna brzmieć: „Sporządzono w....., dnia..... 1930 r. w dwóch oryginalnych egzemplarzach, każdy w języku polskim i ....., przy czym obydwie teksty są jednakowo miarodajne.

(5) Postanowienia końcowe powinny w sposób jak najbardziej skrupulatny być dostosowane do odnośnych przepisów Konstytucji.

Miarodajny jest pod tym względem art. 52 Konstytucji Rzplitej, który brzmi jak następuje:

Art. 52.

1) Umowy z innymi państwami: handlowe, celne, obciążające stale Skarb Państwa, zawierające zobowiązanie nałożenia nowych ciężarów na obywateli albo powodujące zmianę granic Państwa — wymagają przed ratyfikacją zgody Izb Ustawodawczych, wyrażonej w ustawie.

2) Prezydent Rzeczypospolitej w przypadkach niecierpiących zwłoki może przed ratyfikacją, na wniosek Rady Ministrów, wprowadzić tymczasowo w życie wszystkie lub niektóre postanowienia, zawarte w umowach handlowych lub celnych.

Z ustępu pierwszego wynika, że wyszczególnione w nim umowy nie mogą, jako takie, stać się formalnie obowiązujące, dopóki nie zostaną przez obie Izby Ustawodawcze uchwalone odnośne ustawy ratyfikacyjne, upoważniające Prezydenta Rzplitej do dokonania aktu ratyfikacji i dopóki nie nastąpi wymiana względnie złożenie dokumentu ratyfikacyjnego. Wszystkie zatem umowy nie podpadające pod pojęcie umów wymienionych w art. 52 mogą być ratyfikowane przez Prezydenta Rzplitej nie w trybie ustawodawczym, lecz na podstawie art. 12 (p. g.) Konstytucji.

Wejście w życie umów, wymienionych w ustępie pierwszym art. 52 Konstytucji, wymaga zrealizowania podanych niżej warunków, następujących po sobie w ścisłej kolejności i wzajemnie od siebie zależnych, a mianowicie:

- a) uchwalenie ustawy ratyfikacyjnej przez Sejm i Senat;
- b) opublikowanie w Dzienniku Ustaw R. P. ustawy ratyfikacyjnej;
- c) dokonanie aktu ratyfikacji przez Prezydenta Rzplitej;
- d) wymiany, względnie złożenia, dokumentu ratyfikacyjnego i sporządzenia odnośnego protokołu;
- e) upływu okresu dni 15 do 30 przy umowach dwustronnych, względnie 3 do 12 miesięcy przy umowach wielostron-

nych od daty wymiany, względnie złożenia dokumentów ratyfikacyjnych.

W akcie ratyfikacji wyrażona jest zgoda państwa na zawarcie danej umowy; ratyfikacja wiąże Stronę ratyfikującą, lecz jeszcze jej nie obowiązuje; właściwe zawarcie umowy z kontrahentem następuje w chwili wymiany (lub złożenia) dokumentów ratyfikacyjnych, ponieważ każda ze stron otrzymuje w postaci dokumentu ratyfikacyjnego drugiej Strony dowód, że dokonała ona istotnie ratyfikacji umowy. W dniu wymiany (względnie złożenia) dokumentów ratyfikacyjnych umowa staje się obowiązującą dla Rządów w ich wzajemnych stosunkach, lecz obywateli jeszcze nie obowiązuje; dopiero gdy tekst umowy zostanie należycie opublikowany, umowa staje się, jak każda ustawa wewnątrzno-państwowa, obowiązującą dla ogółu obywateli, urzędów oraz sądów, z zastrzeżeniem wydania niezbędnych przepisów wykonawczych.

Przy umowach dwustronnych, umowa mogłaby de facto wejść w życie w dniu wymiany dokumentów ratyfikacyjnych; ponieważ jednak umowa zaczyna obowiązywać urzędy i obywateli dopiero po należyтым opublikowaniu jej w „Dzienniku Ustaw R. P.”, należy zawsze zastrzegać w umowie, że wchodzi ona w życie 15-go lub 30-go dnia (według uznania pełnomocników) od daty wymiany dokumentów ratyfikacyjnych. Jest to minimalny okres czasu niezbędny dla dokonania na czas tej publikacji, względnie dla wydania odnośnych zarządzeń pozostających w związku z wykonaniem umowy.

Przy umowach wielostronnych odnośne postanowienia podają przeważnie dłuższy termin, od 3 do 12 miesięcy od chwili złożenia dokumentu ratyfikacyjnego.

Ponieważ nigdy nie można z góry przewidzieć, kiedy Izby Ustawodawcze uchwalą ustawę ratyfikacyjną, ani kiedy nastąpi ratyfikacja przez Prezydenta Rzeczypospolitej, który zresztą zawsze władny jest odmówić ratyfikacji, przeto nigdy nie można z góry, przez konkretną datę, ustalać dnia formalnego wejścia w życie umowy. Nie można więc takiego terminu w niej umieszczać.

Do uchybień naruszających Konstytucję i mogących w konsekwencji doprowadzić do uchylenia ratyfikacji umowy i do zdezawuowania podpisu pełnomocnika, należą przypadki, które się już nieraz zdarzały, a mianowicie: a) umieszczenie postanowienia o wejściu w życie umowy handlowej lub celnej w pewnej określonej zgóry dacie, bez wzmianki o ratyfikacji lub o zatwierdzeniu umowy; b) umieszczenie postanowienia, że dana umowa handlowa dwustronna wchodzi w życie w określonym terminie, nie czekając na wymianę dokumentów ratyfikacyjnych; c) opuszczenie wogóle postanowień o wejściu w życie, o ratyfikacji i wymianie dokumentów ratyfikacyjnych danej umowy, wskutek czego powstawały spory na tle określania daty wejścia jej w życie; d) wprowadzenie postanowienia końcowego o wejściu w życie umowy z dniem podpisania bez zastrzeżenia ratyfikacji.

Prowizoryczne stosowanie postanowień umowy handlowej lub celnej.

9. (1) W obecnych, szybko zmieniających się warunkach gospodarczych, praktyczne wyzyskanie zawartej umowy handlowej lub celnej wymaga często natychmiastowego wprowadzenia w życie jej postanowień merytorycznych. Mając to na uwadze, Konstytucja przewiduje w ustępie 2 art. 52, że Prezydent Rzplitej może w nagłych wypadkach, na wniosek Rady Ministrów, wprowadzać tymczasowo w życie wszystkie, lub niektóre postanowienia umowy handlowej lub celnej jeszcze przed jej ratyfikacją.

(2) Tę procedurę przedterminowego wprowadzenia w życie postanowień umowy dwustronnej, handlowej lub celnej, można przewidzieć już w momencie jej podpisywania w ten sposób, że równocześnie zostaną wymienione noty, stwierdzające, iż obie Strony podejmą jaknajprędziej odpowiednie kroki celem prowizorycznego wprowadzenia w życie postanowień materialnych umowy, nie czekając na formalne wejście w życie umowy, zgodnie z jej odnośnym artykułem. W notach takich nie można jednak ustalać konkretnej daty,

od której postanowienia umowy zaczęłyby prowizorycznie być stosowane, ponieważ zależy to od uprzedniej decyzji Prezydenta Rzplitej, o której powzięciu (w drodze uchwalenia przez Radę Ministrów projektu odnośnego Rozporządzenia), pełnomocnicy przesądzać nie mają prawa. Decyzja ta będzie ogłoszona w Dzienniku Ustaw R. P. w formie Rozporządzenia Prezydenta Rzplitej, bezpośrednio po jego podpisaniu.

Tekst wspomnianej wyżej noty v. zał. wzór Nr 2.

(3) Ponieważ jednak w praktyce mogą zajść przypadki, gdy uchylenie się od ustalenia terminu grozi zerwaniem rokowań o umowę handlową lub pogarsza stanowisko Strony polskiej, z drugiej zaś strony wymagania gospodarcze lub polityczne uzasadniają konieczność złożenia konkretnego przyrzeczenia co do terminu prowizorycznego stosowania postanowień umowy — wówczas przyrzeczenie terminowe może być wyjątkowo składane w powyższej nocie. Wymaga to jednak otrzymania uprzedniej zgody Ministra Spraw Zagranicznych. W tym przypadku wyrazy „le plus tôt possible” zastępuje się konkretną datą (nie mniej jednak jak w 2 — 3 tygodnie po dacie wymiany not) i skreśla się końcowy 2-gi ustęp noty.

Klauzula arbitrażowa w umowach wielostronnych.

10. W umowach wielostronnych zamieszczany jest zwykle artykuł, przewidujący tryb postępowania w razie sporu co do wykładni lub stosowania danej umowy. Ponieważ Rząd Polski uważa za niepożądane wiązanie się umowne postanowieniami, któreby przewidywały przymusową jurysdykcję jakiegoś organu sądowego międzynarodowego, należy dążyć w razie niemożności wyeliminowania jurysdykcji takiego organu do przeprowadzenia zasady arbitrażu fakultatywnego.

W przypadkach więc, gdy przymusowa jurysdykcja jakiegoś organu sądowego międzynarodowego miałaby być wprowadzona do konwencji wielostronnej, formuła, której Delegacja Polska winna bronić, brzmi jak następuje:

„Les différends concernant l'interprétation ou l'application de la présente Convention seront soumis à la

Cour Permanente de Justice Internationale, ou—si l'une des Parties Contractantes le demande—à la Cour Permanente d'Arbitrage, constituée conformément à la Convention du 18 octobre 1907 pour le règlement pacifique des conflits internationaux, soit à tout autre tribunal d'arbitrage”.

Udział w. m. Gdańska w umowach dwustronnych.

11. (1) Wobec tego, że prowadzenie spraw zagranicznych W. M. Gdańska powierzone jest Polsce na mocy art. 104 Traktatu Wersalskiego, przeto zawieranie za Gdańsk obchodzących go umów międzynarodowych należy do Polski.

(2) Udział Gdańska w umowach dwustronnych nosi zasadniczo formę przystąpienia Wolnego Miasta do Umowy, w której głównymi kontrahentami są: z jednej strony Polska, z drugiej — odnośne obce Państwo. Samo zaś przystąpienie polega na wymianie z kontrahentem specjalnych not, co powinno być przewidziane w danej umowie.

(3) Art. 6-ty Konwencji polsko-gdańskiej z dn. 9. XI. 1920 r. stanowi, że Polska nie zawrze żadnej umowy międzynarodowej obchodzącej W. M. Gdańsk bez zasięgnięcia uprzednio opinii W. Miasta (t. zw. konsultacja).

(4) Tenże artykuł stanowi, że Wysokiemu Komisarzowi Ligi Narodów przysługuje we wszelkich przypadkach prawo „veta” przeciw wszelkim umowom międzynarodowym obchodzącym Wolne Miasto, o ile Liga Narodów uzna je za sprzeczne ze statutem W. Miasta lub ze wspomnianą wyżej Konwencją.

(5) Z uwagi na powyższe, przystępując do przygotowania projektu umowy dwustronnej mogącej, zdaniem Rządu Polskiego, obchodzić Gdańsk, należy mieć zawsze na względzie, aby umieszczony był w projekcie t. zw. artykuł gdański, który umożliwi Rządowi Polskiemu zgłoszenie kontrahentowi w swoim czasie przystąpienia Gdańska do umowy, o ile Wolne Miasto w drodze konsultacji wyrazi na to zgodę i o ile, po podpisaniu umowy, nie będzie zastosowane prawo „veta” Wysokiego Komisarza Ligi

Narodów, (vide Zbiór Dokumentów Urzędowych dot. stosunku W. M. Gdańska do R. P., część V. 1929 r., poz. 11).

Wynika więc z tego, że pierwszym warunkiem, od którego zależy przystąpienie Gdańska do umowy jest jego zgoda, wyrażona w drodze konsultacji podczas rokowań o zawarcie umowy.

Ostateczny tekst umowy, po przeprowadzeniu konsultacji z Gdańskiem, nie może ulec zmianom merytorycznym. W razie gdyby zaszła konieczność wprowadzenia dodatkowych zmian do tego tekstu winna być zastosowana i do nich, przed podpisaniem umowy, taka sama procedura konsultacyjna.

Zrealizowanie samego przystąpienia Gdańska uzależnione jest od:

- a) umieszczenia w umowie artykułu gdańskiego;
- b) przeprowadzenia procedury veta (po podpisaniu umowy);
- c) wymiany not z kontrahentem o przystąpieniu, oraz
- d) upływu przewidzianego w tych notach 15-dniowego okresu czasu od daty ich wymiany.

Okres ten zarezerwowany jest celem umożliwienia wydania zarządzeń związanych z wykonaniem umowy.

(6) Z liczby umów dwustronnych, które specjalnie obchodzą Gdańsk, należy wymienić umowy handlowe i żeglugowe. Tekst artykułu gdańskiego ustalony został w umowie polsko-gdańskiej z dnia 4. V. 1924 r. o sposobie notyfikacji zainteresowanym krajom (t. j. kontrahentom Polski) charakteru kontraktowego W. M. Gdańska w traktatach handlowych (v. Zbiór Dokumentów urzędowych dot. stosunku W. M. Gdańska do R. P., część III, 1924 — 1926 r., poz. 19).

Brzmienie tego artykułu jest następujące:

„Le Gouvernement Polonais auquel il appartient d'assurer la conduite des affaires extérieures de la Ville Libre de Dantzig, en vertu de l'article 104 du Traité de Versailles et des articles 2 et 6 de la Convention de Paris entre la Pologne et la Ville Libre de Dantzig en date du 9 novembre 1920, se réserve le droit de déclarer que la Ville Libre est Partie Contractante à la présente Conven-

tion (Traité, Accord), et qu'elle accepte les obligations et acquiert les droits en dérivant.

Cette réserve ne se rapporte pas aux dispositions de la présente Convention (Traité, Accord) que la République de Pologne a contracté en ce qui concerne la Ville Libre de Dantzig, conformément à ses droits découlant des traités y relatifs".

Postanowienia celne umowy handlowej zaczynają obowiązywać na obszarze Wolnego Miasta równocześnie jak i w Polsce, t. j. z dniem wejścia w życie umowy handlowej między Polską a Jej kontrahentem, ponieważ Gdańsk należy do obszaru celnego polskiego (art. 104, p. 1 Traktatu Wersalskiego); ten stan rzeczy znajduje wyraz w ust. 2-gim artykułu gdańskiego. Inne postanowienia umowy zostają rozciągnięte na Gdańsk dopiero wówczas, gdy Rząd Polski skorzysta ze swego uprawnienia wymienionego w ust. 1-ym artykułu gdańskiego i oświadczy w drodze dyplomatycznej kontrahentowi, że Gdańsk jest Stroną kontraktującą w umowie. Postanowienia te stają się obowiązujące 15-go dnia po wymianie z kontrahentem odnośnych not.

W umowach czysto celnych, które obecnie dość często są zawierane, artykuł gdański winien być, oczywiście, pominięty.

W umowach żeglugowych należy umieszczać tylko ustęp 1-szy tegoż artykułu.

(7) Istnieją poza tym pewne umowy dwustronne (głównie z dziedziny tranzytu kolejowego), w których Gdańsk jest zainteresowany tylko częściowo i występuje w nich obok Polski. Stosunek ten wyraża się w komparycji umowy przy wymienieniu pełnomocników w sposób następujący:

„..... mianowali swymi pełnomocnikami:

Rzeczpospolita Polska:

Pana....., który, zgod-

nie z ust. 6, art. 104 Traktatu Wersalskiego, działa także i za Wolne Miasto Gdańsk, o ile ono wchodzi w rachubę, jako układająca się Strona".

W umowach tych artykuł gdański powinien być, oczywiście, pominięty. Pełnomocnictwa służące do zawierania tego rodzaju umów przewidują upoważnienie dla pełnomocnika do występowania także za W. M. Gdańsk.

Udział w. m. Gdańska w umowach wielostronnych.

12. (1) Udział Gdańska w umowach wielostronnych może być skuteczniejszy albo w drodze podpisania za Gdańsk (i późniejszej ratyfikacji) takiej umowy międzynarodowej podczas obrad konferencji lub kongresu, poświęconego odnośnemu zagadnieniu, bądź też przez zgłoszenie przystąpienia Gdańska do umowy ex post., już po jej wejściu w życie, o ile, oczywiście, umowy o których mowa są otwarte, czyli, że zawierają postanowienie, umożliwiające dokonanie wspomnianego przystąpienia bądź podpisania.

(2) W umowach wielostronnych Gdańsk jest Stroną umawiającą się, przy czym Polska występuje w imieniu Gdańska, z uwagi na to, że prowadzi sprawy zagraniczne Wolnego Miasta na podstawie art. 104 Traktatu Wersalskiego.

(3) W zależności od tego, czy dana umowa wielostronna odpowiada zarówno interesom Polski, jak i Gdańska, może być ona podpisana tylko za Polskę, albo za Polskę i za Gdańsk, bądź tylko za Gdańsk. Pełnomocnik, podpisujący umowę za Polskę, winien posiadać w tym celu pełnomocnictwo Prezydenta Rzplitej; o ile ma podpisać również i za Gdańsk musi być o tym specjalna wzmianka w pełnomocnictwie. Prawo do podpisu za Gdańsk mają tylko osoby wymienione w pełnomocnictwie Prezydenta Rzeczypospolitej.

(4) Podpis swój pełnomocnik składa na oryginale umowy oddzielnie za Polskę (przy wyrazach „pour la Pologne”) — jako szef delegacji polskiej, biorący udział w pracach danej konferencji — i oddzielnie za Gdańsk (przy wyrazach „pour la Ville Libre de Dantzig”) — jako szef delegacji gdańskiej na tejże konferencji.

(5) Z chwilą uzgodnienia ustawodawstwa wewnętrznego Gdańska z postanowieniami danej umowy, podpisane za Gdańsk umowy podlegają w następstwie procedurze prawa veta Wy-

sokiego Komisarza, na wniosek Senatu W. M. Gdańska lub Rządu Polskiego i po jej zakończeniu są ratyfikowane przez Prezydenta Rzeczypospolitej.

Wynika z tego, że udział Gdańska w powyższych konwencjach w formie podpisu ma miejsce o tyle, o ile Polska nie ma zastrzeżeń. Ostateczny udział Gdańska w tych aktach międzynarodowych (ratyfikacja podpisanej umowy, względnie zgłoszenie przystąpienia) może nastąpić tylko wtedy, o ile Polska z jednej strony a Wysoki Komisarz Ligi Narodów z drugiej strony nie zgłoszą sprzeciwu.

Przechowywanie oryginałów umów.

13. (1) Oryginały umów między państwowych i międzyresortowych stanowią jedyną miarodajną podstawę, na której należy się opierać przy interpretacji umowy względnie przy rozstrzygnięciu wszelkich wątpliwości w jej tekście (błędy, rozbieżności i t. p.).

(2) Oryginały powinny być gromadzone tylko w jednym miejscu, aby, w razie potrzeby, można było łatwo zapoznać się z tekstem autentycznym. Temu celowi służy istniejące przy Wydziale Prawnym specjalne Archiwum Traktatowe, do którego należy składać oryginał każdej z wymienionych wyżej umów i to możliwie niezwłocznie po jego podpisaniu przez pełnomocników umawiających się Stron.

Dotyczy to również wszelkich umów, zawieranych w formie wymiany not. Przestrzegać przy tym należy, aby do Archiwum Traktatowego składane były zawsze oryginał noty obcej i zaświadczony za zgodność odpis noty polskiej. Bez względu na to należy przetrzymywanie tych dokumentów w aktach odnośnego Wydziału czy Urzędu.

Co się tyczy oryginałów umów wielostronnych p. punkt 3, ust. 7 niniejszej instrukcji.

14. Instrukcja niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym M. S. Z. Jednocześnie traci moc obowiązującą instrukcja Nr P. V. 1708 z dnia 9. X. 1928 r. (Dz. Urz. M. S. Z. Nr 10 z 1928 r., Zbiór przepisów konsularnych tom II, poz. 340).

PROJEKT NOTY POLSKIEJ.

Monsieur le Ministre,

En me référant aux pourparlers qui ont eu lieu au sujet de.....

j'ai l'honneur, d'ordre de mon Gouvernement, de proposer à Votre Excellence (lub à vous proposer) l'Arrangement suivant:

(poszczególne postanowienia materialne)

Le présent Arrangement sera ratifié aussitôt que faire se pourra et les instruments de ratification en seront échangés à .....

Il entrera en vigueur le 30-me jour à partir de la date de l'échange des instruments de ratification et produira ses effets pendant..... ans à compter de la date de son entrée en vigueur. En cas de la non dénonciation du présent Arrangement.....mois avant l'expiration de ce délai de.....

ans, il sera considéré comme prolongé par voie de tacite réconduction pour une période indéterminée et pourra être dénoncé à tout moment avec un préavis de.....mois*).

Je serais obligé à Votre Excellence (lub je vous serais obligé) de bien vouloir me communiquer, si le Gouvernement.....accepte les dispositions de l'Arrangement susmentionné.

Veillez agréer.....

PROJEKT NOTY KONTRAHENTA.

Monsieur le Ministre,

Par la note No..... en date du.....193.....,

Vous avez bien voulu (lub Votre Excellence a bien voulu) me communiquer ce qui suit:

(tekst całkowity noty polskiej)

*) Umieszczenie 2-go zdania tego ustępu pozostawia się stronom do uznania, zależnie od potrzeby.

En Vous accusant (lub en accusant à Votre Excellence) réception de ladite note, j'ai l'honneur de porter à votre (lub à Sa) connaissance que le Gouvernement..... accepte l'Arrangement proposé dans la note susmentionnée.

Veillez agréer.....

Zał. 2.

PROJEKT NOTY O PROWIZORYCZNYM STOSOWANIU POSTANOWIEŃ UMOWY HANDLOWEJ LUB CELNEJ.

Monsieur le Ministre,

À l'occasion de la signature en date de ce jour de..... entre la République de Pologne et....., j'ai l'honneur de vous communiquer que le Gouvernement Polonais s'engage à prendre, sous réserve de réciprocité, le plus tôt possible et sans attendre l'entrée en vigueur formelle dudit..... conformément à son article..... des mesures nécessaires à l'effet de faire appliquer provisoirement les dispositions matérielles de.....

La date précise à partir de laquelle les dispositions susmentionnées seront mises provisoirement en application, sera fixée ultérieurement, d'un commun accord, par le Parties Contractantes qui échangeront à cet effet des notes respectives.

Veillez agréer, etc.

N. B. Kontrahent winien odpowiedzieć równobrzmiącą notą z zachowaniem reguły alternatu.

